

Metoderapport

Psykiatriens bakside

1. Innledning
2. Bakgrunn for saken
3. Bakgrunn for samarbeidet
4. Hypoteser
5. Saker i Østlands-Posten
6. Konsekvenser av samarbeidet

Journalister

Therese Eskelund, Østlands-Posten

Solfrid Leirgul Øverbø, NRK Vestfold og Telemark

1. Innledning

ØPs journalist Therese Eskelund jobbet over et år med kilder og gjorde research som kulminerte i en grundig artikkelserie, i samarbeid med NRK Vestfold og Telemark.

Artikkelserien "Psykiatriens bakside" setter søkelyset på psykiatrien og effektene av at antall døgnplasser i psykiatrien er blitt halvert over en tjueårsperiode.

Artiklene vakte oppsikt nasjonalt, fikk fokus på Dagsrevyen og har vært med å gi konsekvenser politisk nasjonalt, og for noen av de involverte i sakene.

Artikkelserien ble omtalt på radio og TV, og er presentert med både landingsside, over 32 sider i papirutgaven og via sosiale medier, med virkningsfull video.

Vi har mye å lære av å trekke veksler også med konkurrentene våre, og det ga også sakene en større nasjonal rekkevidde som førte til å løfte saken politisk. Her måtte statsråden på banen i beste sendetid.

Sakene som sto på trykk i Østlands-Posten ble flittig sitert hos NRK, og det ble lenket til artiklene. Dette er også unikt. Vi brukte den samme faktaboksen, der vi fortalte at dette var et samarbeidsprosjekt mellom redaksjonene, der vi oppfordrer til å gå til det andre mediet for å lese enda mer.

Samarbeidet med NRK var en suksessfaktor, noe vi mener er et læringspunkt for andre.

2. Bakgrunn for saken

Prosjektet startet da journalisten i Østlands-Posten la merke til lokale navn i beramningene til tingretten i Vestfold. Personene var dømt til tvungent psykisk helsevern, og flere hadde dommer som hadde falt for mange år siden. Det vekket nysgjerrigheten. Hvem er disse personene bak de anonyme registreringene vi gjør i avisen? Hva har de gjort, hvordan blir de ivaretatt, og hva skjedde før den straffbare handlingen?

Vi deltok i en rettssak der en mann var dømt for å ha drept moren sin i 2011. Vi tok en prat med advokaten hans, Søren Øyvind Hellenes. Hellenes fortalte at han så økningen i antall psykisk syke klienter som til slutt begikk alvorlige, straffbare handlinger. Han mente bastant at det beror på manglende psykisk helsehjelp.

Vi intervjuet deretter overlegen på sikkerhetsseksjonen på Granli, en avdeling under psykiatrien i Vestfold. Overlege Torkel Vang sa at psykiatrien rakner. De hadde ikke plass til de sykeste, og han bekreftet det advokat Hellenes sa. Han sa at mangelen på psykiatriske plasser gjør at stadig flere til slutt er så syke at de gjør farlige handlinger som skader eller kan skade andre.

Å bygge ned psykiatrien og fjerne døgnbehandlingen er villet politikk og ble bestemt på 90-tallet. Nå mente flere at de så konsekvensene, altså psykiatriens bakside.

Samtykkeloven fra 2017 som sier at psykisk syke må samtykke før de kan legges inn, ble også problematisert av de involverte partene. .

Det ble vår hovedhypotese. «Antallet som blir dømt til tvungent psykisk helsevern øker fordi antall døgnplasser i psykiatrien går ned.»

Vi ville vite hva som var tallene for Vestfold.

Viktige kilder var Sykehuset i Vestfold, SSB, Helsedirektoratet og Kripas.

3. Bakgrunn for samarbeidet

Vi så tidlig at dette prosjektet var for stort for Østlands-Posten alene. Ikke minst på grunn av det store antallet caser vi hadde bygd oss opp over tid.

Vi tok derfor kontakt med NRK-redaksjonen i Vestfold og Telemark, for å lære av noen utenfor Amedia, og inviterte til et samarbeid.

De tente på prosjektet, og sammen jobbet vi videre med caser som passet de ulike redaksjonene.

Østlands-Posten satt på en rekke caser som ikke var lokale, og disse dekker ikke vi. Dermed kunne vi gi unike kilder til NRK.

Journalisten i ØP ble fristilt i to måneder før publisering, for å kunne ferdigstille prosjektet og samle alle trådene.

4. Ethiske utfordringer overfor kildene

I denne artikkelserien var det et utfordrende kildenettverk å jobbe med. De var likevel svært fornøyde med at tematikken skulle dekket nasjonalt også, og at NRK Vestfold og Telemark ville løfte problematikken sammen med oss.

Arbeidet med å skaffe caser startet over ett år før sakene kom på trykk. Noen trakk seg, noen ville prate, men ville ikke siteres.

Underveis var det svært utfordrende at kildene har vært mye innlagt, og det har vært utfordrende å vite om tematikken kan være triggerende for dem eller andre.

Det krevde en grundig vurdering før vi tok de nødvendige intervjuene. Da vi til sist satte oss ned med dem, uttrykte kildene stor takknemlighet for at noen endelig ville høre deres historie.

Intervjuene tok svært lang tid. Det var viktig å sette av tid til skikkelige prater. Vi har valgt å holde kildene anonyme, selv om noen ønsket å stå fram. Det er fordi situasjonen deres kan endre seg. De har også pårørende som ville blitt berørt hvis de hadde stått fram.

Det var også utfordrende å håndtere de pårørende. De var utslitt, fortvilte og desperate etter hjelp til sine nærmeste. Å møte dem med tydelighet og respekt var avgjørende for å få prosjektet i havn.

En annen utfordring var å omtale drapssaker der de etterlatte ikke ønsket omtale. Vi måtte skrive om den ene hovedsaken flere ganger av hensyn til familien.

Det er også verdt å nevne at alle som ville bli berørt av sakene fikk lese gjennom, og at vi tok innspillene deres på alvor. Alle kunne likevel ikke bli hørt fullt ut. Vi hentet inn motstemmer til det enkelte av kildene våre sa. Det var en viktig del av kildekritikken.

Vi har i redaksjonen gått igjennom ord for ord for å holde innholdet nøkternt, men samtidig at det skal skildre virkeligheten.

I dette arbeidet har vi hatt kontakt med psykologisk ekspertise for å kunne vurdere best mulig hva vi satte på trykk og ikke.

5. Hypoteser

- Folk får ikke den hjelpen de trenger. Det ender med at stadig flere gjør noe straffbart og ender med å bli idømt tvunget psykisk helsevern.
- Psykiatrien rakner. Mange ansatte blir sykmeldte og orker ikke å jobbe med dette. Det gjør at fagfeltet mister viktig kompetanse. Men på Granli trives de som bare det.
- Når folk ber om hjelp, får de ikke den hjelpen de trenger.
- Psykiatrien er i fritt fall.

6. Sakene

Lenke til landingsside: <https://www.op.no/vis/tema/psykiatriens-bakside>

Dette er artiklene:

I 2011 drepte Larvik-mannen moren sin. Han er én av 18 personer i Vestfold som er for syke til å fengsles. Publisert på Østlands-Posten 18. februar 2023.

«Andrea» svelger barberblader, batterier, sakset og nåler. «Luca» ber tynt om ikke å bli skrevet ut. De er pasientene ingen vil ha. Publisert på Østlands-Posten 18. februar 2023.

Overlege hardt ut mot psykiatriske pasienter: - De er ikke psykotiske. Gjør de noe straffbart, skal de anmeldes. Publisert på Østlands-Posten 18. februar 2023.

De jobber med de sykeste og farligste pasientene i fylket. Likevel elsker de jobben sin. 18. februar 2022

Tre år. Fjorten dommer. Dette er det de gjorde i psykose. Publisert på Østlands-Posten 18. februar 2023.

Bildeserie: Slik er livet på lukket avdeling Publisert på Østlands-Posten den 19. februar 2023

Oppfølger og leder:

Innrømmer at de tok feil. Nå snur de: – Vi har driti oss ut Publisert på Østlands-Posten 2. mars 2023.

Hvem hjelper deg når livet blir vanskelig? Publisert på Østlands-Posten 6. mai 2023

Artiklene er vedlagt som PDF-er.

7. Konsekvenser av prosjektet og samarbeidet

Dette ga et unikt innblikk i hverandres arbeidsmetoder og metodikk.

Resultatet ble et lengre innslag på Dagsrevyen, samt nettartikler, og senere oppfølging på radio og på TV.

Da Østlands-Posten sammen med NRK kunne avsløre at tendensen er den samme lokalt som nasjonalt, nemlig at nedbygging og mangel på langtidsplasser har resultert i flere psykisk syke begår straffbare handlinger, var politikerne fra hver fløy enige.

De har dummet seg ut, noe de også uttalte i oppfølgingssakene i Østlands-Posten og på Dagsrevyen.

På bakgrunn av Østlands-Postens og NRK Vestfold og Telemark sine saker om mennesker som ønsker seg langtidsplasser, men som ikke får det, ble dette også tatt med videre i arbeidet med det nye statsbudsjettet.

Der ble det foreslått å øke bevilgningene til langtidsbehandling av psykisk syke.

Det er også satt stopp for nedbygging av psykiatrien. Det er bred enighet om at nedbyggingen i noen grad skal reverseres.

Samtykkeloven fra 2017 er også under revurdering. Dette er mye takket være fokus fra flere medier.

En annen, mer konkret konsekvens, er at en av kildene i saken vår fikk tilbud om langtidsbehandling etter at artiklene var på trykk.

Kilden og de pårørende er overbevist om at det er på grunn av fokuset fra media at vedkommende endelig fikk den hjelpen de ønsket, og personen er fremdeles innlagt når dette skrives i januar.